

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

گزارش پژوهشی؛

فرصت ها و مزیت های رونق تولید

پژوهش
تجزیه
معاونت سیاسی
صدا و سیما

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: محمود نانکلی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

2	نکات برجسته
2	مقدمه
4	1) مزیت های اقتصادی ، سیاسی و اجتماعی
4	وجود باورها ، تعالیم و تربیت ارزشی و دینی
4	رشد دانش در کشور
4	توجه به اهمیت و نقش آموزش
5	لزوم توجه به بهبود فضای کسب و کار در کشور
5	بازار بزرگ و در حال گسترش
6	موقعیت جغرافیایی ایران
6	دستیابی به فناوری های جدید و بومی و لزوم تجاری سازی آنها
6	زیرساخت های فیزیکی مناسب
7	وجود منابع طبیعی متنوع و عظیم در کشور
7	مهمترین موارد قوت و ظرفیت های اقتصاد ایران برای کمک به رونق تولید
7	2) فرصت های رونق تولید
8	ابتکار به جای انفعال
8	اعتماد نکردن به غربی ها
8	توجه به ظرفیت های بی بدیل درون
9	آمادگی جوان ها برای قبول مسئولیت ها
9	وجود سرمایه لازم برای تولید
10	وجود ابزار کار پیشرفته در کشور
10	گسترش فرهنگ مصرف کالای داخلی و پرهیز از خرید کالاهای خارجی
10	حمایت از مهندسی معکوس دانش و تکنولوژی وارداتی
11	وجود روحیه جهادی در نیروهای جوان تحصیل کرده و متخصص
12	افزایش دسترسی ارزی بانک مرکزی علیرغم تشدید فشارهای تحریمی
12	احتمال بالای افزایشی بودن شاخص تولید کارگاه های صنعتی
13	فرصت های تحریم در حوزه مالی و بانکی
14	فرصت های تحریم در حوزه مالیه عمومی
14	فرصت های تحریم در حوزه تجارت خارجی
14	فرصت های تحریم در حوزه مدیریت بازار ارز
15	جمع بندی
16	منابع و فهرست ؛

مهمترین فرصت های رونق تولید در تبدیل تهدید به فرصت تحریم

ابتکار به جای انفعال و اعتماد نکردن به غربی‌ها

توجه به ظرفیت‌های بی‌بدیل درون و آمادگی جوان‌ها برای قبول مسئولیت‌ها

وجود سرمایه و ابزار کار پیشرفته لازم برای تولید در کشور

گسترش فرهنگ مصرف کالای داخلی و پرهیز از خرید کالاهای خارجی

حمایت از مهندسی معکوس دانش و تکنولوژی وارداتی

فرصت‌های تحریم در حوزه مالی، بانکی، مالیه عمومی و تجارت خارجی

فرصت‌های تحریم در حوزه مدیریت بازار ارز

□ مقدمه

شعارهای هر سال، نمایشی و تشریفاتی نیست و طبعاً همه مشکلات را هم حل نمی کند بلکه انگشت اشاره ای است که راه و روش را نشان می دهد. (مقام معظم رهبری)

بیشتر کارشناسان و تحلیلگران مسایل اقتصادی با توجه به اتفاقات و رخداد‌های اقتصادی و سیاسی در سال 1397، سال 1398 را سال سختی پیش بینی کردند و معتقدند سال 98 سال سختی برای اقتصاد و مردم خواهد بود و وجود مسایلی همچون رکورد سنگین بر بخش تولید به بهانه کنترل تورم از سوی دولت در سال 1397 و تسری آن به سال 98، خروج آمریکا از برجام و تشدید تحریم ها و افزوده شدن بخش های دیگر اقتصادی از قبیل پتروشیمی، فولاد و .. به تحریم ها و تلاش برای به صفر رساندن فروش و صادرات نفت ایران، ارائه بودجه انقباضی از سوی دولت به مجلس شورای اسلامی و وجود نشانه هایی از کسری بودجه، تحمیل هزینه های ناخواسته ناشی از سیل اخیر در چندین استان و کاهش رشد اقتصادی از جمله مهمترین چالش های پیش روی اقتصاد ایران در سال جاری می باشد. از این رو نامگذاری سال 1398 از سوی مقام معظم رهبری به

عنوان سال « رونق تولید » را می توان یکی از راهبرد های عملی و اجرایی مدیریت کشور دانست و هرگز این نام گذاری اتفاقی مطرح نشده و با بررسی اجمالی ترتب سلسله نامگذاری سال ها، به وضوح تناسب کار شناسانه و دقت در عناوین انتخاب شده سال های گذشته با مسائل مهم آن دوران را می توان از سوی ایشان مشاهده کرد، بطوریکه همواره یک تناسبی میان اوضاع و احوال کشور، میزان پیشرفت ها و آسیب های پیش روی جامعه، حوادث تلخ و شیرینی که در منطقه رخ داده و حتی شرایط و اوضاع بین المللی، به وضوح دیده می شود.

برهمن اساس رهبر معظم انقلاب اسلامی سال ۱۳۹۸ را به عنوان سال «رونق تولید» نامگذاری کردند و در تشریح مسائل اقتصادی پیش روی کشور در سخنرانی نوروزی در حرم مطهر رضوی، تحریم ها را از جنبه ای به عنوان فرصت برای اقتصاد دانستند و در تشریح آن فرمودند: «هم تحریم میتواند فرصت باشد و هم مشاهده ای این ضعفها و نقصها میتواند برای ما تجربه های گران بهایی برای آینده و برای مدیریت سالهای بعد کشور به وجود بیاورد؛ هر دوی اینها میتواند فرصت باشد.» لذا در این گزارش قصد داریم با وجود همه ی چالش ها و مشکلاتی که برای اقتصاد ایران در سال 98 متصور است به بیان فرصت ها و جنبه های مثبت تحریم هایی که می تواند به ترمیم آسیب پذیری ها و رفع ناکارآمدی های اقتصاد و رونق تولید منتهی شود پردازیم .

بر کسی پوشیده نیست که اقتصاد ایران به دلیل دسترسی به درآمدهای ارزی ناشی از صادرات نفت، مبتلا به مجموعه ای از شکنندگی ها و ناکارآمدی ها شده و به نظر می آید تحریم های اقتصادی می تواند برای اقتصاد ایران به منزله فرصتی باشد تا این چالش ها ترمیم شده و عملاً تهدید تحریم، تبدیل به فرصتی برای اقتصاد ایران شود کما اینکه در دوره اول تحریم های همه جانبه علیه اقتصاد ایران، تحریم بنزین، فرصتی برای خودکفایی ایران در تأمین این کالای استراتژیک فراهم کرد و در نتیجه، تحریم بنزین به طور کلی از دستور کار وزارت خزانه داری آمریکا خارج شد. بنابراین بر اساس یک اصل منطقی؛ ترمیم مواضع آسیب پذیر در هر شرایطی ضروری است و در شرایط فعلی که تحریم های حداکثری علیه اقتصاد کشورمان در حال اجرا است و به بیان بهتر، جنگ اقتصادی است این مهم، تبدیل تهدیدها به فرصت و استفاده از توان داخلی ضرورتی دو چندان است. اما قبل از بررسی فرصت ها لازم است با برخی از مزیت های نسبی بالفعل و بالقوه اقتصاد ایران که می تواند از با تغییر رویکرد مدیریتی و انسجام در تصمیمات و رفع موانع و تسهیل شرایط جنبه های تهدید تحریم را به فرصت تبدیل کند آشنا شد. لذا ابتدا به بررسی برخی از این مزیت ها پرداخته و در ادامه برای آشنایی ذهن بیشتر مخاطبان، مروری اجمالی خواهیم داشت بر فرصت هایی که باید در شرایط تحریم مغتنم شمرده شده و سیاست گذاری های جهادی و فعالانه در مورد آنها انجام شود. عمده این فرصت ها بالقوه هستند و تا به حال، تنها بخشی از آنها بالفعل شده اند.

1) مزیت های اقتصادی ، سیاسی و اجتماعی

□ وجود باورها ، تعالیم و تربیت ارزشی و دینی

امروزه طفره رفتن از کار ناشی از نامناسب بودن دستمزدها ، عدم تناسب در تخصص و شغل افراد ، نارضایتی شغلی و... است. مجموعه ای از این عوامل به کاهش بهره وری در کشور و بخش های تولیدی منجر شده است. ریشه فرار از کار طرز تلقی نیروی انسانی به کار است. می توان گفت این مشکل در کشور ریشه و پیشینه فرهنگی دارد لذا با توجه به ظرفیت دینی در جامعه می توان با طراحی نظام تعلیم و تربیت ، فرهنگ کار را در سطح جامعه به عنوان یک رفتار ارزشی تلقی کرد . به عبارت دیگر بهره مندی از ارزش های دینی که نگرشی مقدسانه به کار دارد می تواند در شرایط کنونی زمینه ساز تغییر نگرش نیروی کار در ایجاد انگیزه روحیه کار، تعهد اخلاقی ، شور و حماسه مقاومت و فرهنگ کار جهادی در افراد شود. رهبر معظم انقلاب نیز به نقش موثر سرمایه اجتماعی و ظرفیت مشارکت مردمی در تحقق رهیافت اقتصاد مقاومتی و رونق تولید تاکید بسیار دارند و به طور قطع تقویت و حمایت از روحیه جهادی در عرصه های مختلف اقتصادی می تواند نقش کلیدی در افزایش بهره وری و رونق تولید داشته باشد. و خوشبختانه این ظرفیت عظیم دینی و ارزش در کشور ما وجود دارد که به فرهنگ کار بهاء لازم داده می شود.

□ رشد دانش در کشور

خوشبختانه در سال های اخیر شاهد افزایش نرخ باسوادی ، توسعه تحصیلات تکمیلی و افزایش فارغ التحصیلان در کشور هستیم . بطور مسلم وجود نیروی انسانی تحصیلکرده ، ظرفیتی برای افزایش بهره وری و به تبع آن تولید بیشتر تلقی می شود. همچنین توجه بیشتر به اهمیت تحقیق و توسعه و تربیت تعداد بیشتری از محققان و پژوهشگران علمی ، امکان رقابت پذیری را در دستیابی به فناوری های نوین محقق خواهد کرد که یکی از نتایج این رشد نرخ باسوادی نیروهای تحصیل کرده و ارتباط آن با مراکز تولیدی می تواند کاهش هزینه های چشم گیر تولید باشد و خوشبختانه امروزه وضعیت علمی مراکز دانشگاهی کشور در جایگاه مناسبی قرار دارد و در صورت ارتباط مستمر و مستقیم با بخش صنعت با آموزش نیروی کار می توان گره گشای موانع توسعه و تولید باشد که وجود پارک های علم و فناوری و پیدایش شرکت های دانش بنیان و همکاری این شرکت ها با بخش صنعت و رفع نیازهای بخش صنعت در بومی سازی برخی ماشین آلات و دستگاهها خود گواه رشد دانش در کشور است که می بایست بیش از پیش مورد حمایت و تقویت قرار گیرد.

□ توجه به اهمیت و نقش آموزش

به منظور کاهش آسیب پذیری اقتصاد داخلی و رهایی از دور باطل بهره وری پایین ، تحقیق و توسعه ، آموزش دوره های کاربردی نیروی کار ، به کاهش هزینه های تولید ، رونق تولید ملی ، امکان رقابت در بازارهای جهانی و رشد بهره وری در کشور می انجامد. و خوشبختانه بیشتر بنگاههای اقتصادی بخش های اقتصادی با اتخاذ سیاست های کوتاه مدت و راهبردهای اجرایی دوره های توان افزایی نیروی کار را در دستور کار خود قرار

داده اند که می تواند با افزایش بهره وری به رونق تولید ملی نیز کمک شایانی کنند. در سال های اخیر بدلیل وجود برخی تحریم ها در زمینه علم و فناوری برخی بنگاههای اقتصادی توانسته اند با اتخاذ این راهبرد و با اهمیت دادن به اقتصاد دانش بینان بجای اقتصاد منابع محور ، با کمک خلاقیت ، نوآوری و تقویت فناوری ؛ بهره وری را در بنگاههای خود بهبود بخشند که خود مزیت بسیار مناسبی برای کمک به رونق تولید در شرایط کنونی است منوط به اینکه بخش های تولیدی سنتی حاضر به پذیرش فناوری های نوین و تغییر ساختار سنتی باشند و مقاومت های ذهنی و کاری را کنار بگذارند.

□ لزوم توجه به بهبود فضای کسب و کار در کشور

محیط مساعد کسب و کار به عنوان یکی از عوامل اصلی و مؤثر بر رشد اقتصادی و تولید کالا و خدمات به شمار میرود. محیط کسب و کار در قالب محورهای مختلفی نظیر مقررات زدایی و کیفیت مقررات گذاری، افزایش رقابت پذیری، تضمین حقوق مالکیت، تضمین امنیت سرمایه گذاری، دولت الکترونیک و ایجاد پنجره واحد، مبارزه با فساد اداری و افزایش شفافیت، فرایند تصویب و تدوین و تنقیح قوانین اقتصادی و شاخص های بین المللی ارزیابی کسب و کار بررسی می شود.

مطالعات و بررسی های داخلی و بین المللی محیط کسب و کار نشان می دهند که در مجموع شاخص های محیط کسب و کار ایران در وضعیت مطلوبی قرار ندارد و تأسیس و اداره واحد تولیدی در ایران با چالش ها و موانع متعددی روبه رو است، اما چند سالی است که دولت تلاش می کند در قالب بودجه سالیانه به عنوان نقشه راه مالی دولت و در راستای اجرای قانون برنامه ششم توسعه ، بتواند بستر لازم را برای تسهیل محیط کسب و کار از طریق حفظ ثبات اقتصادی، عدم تغییر قوانین و مقررات، حمایت مؤثر از بنگاهها به ویژه بنگاه های کوچک و متوسط، دسترسی آسان، شفاف و بی دغدغه به منابع تأمین مالی، افزایش شفافیت در عملکرد دولتی، کاهش بار مقررات مربوط به کسب و کارها فراهم کند. رشد مشاغل خرد و بنگاههای کوچک و متوسط و گسترش استارتاپ ها نوید دهنده حمایت مجموعه های حاکمیتی و نظارتی از بهبود فضای محیط کسب و کار است.

□ بازار بزرگ و در حال گسترش

ایران با داشتن جمعیت بیش از 80 میلیونی ، هیجدهمین کشور پرجمعیت جهان است . این موضوع باعث شده که بطور بالقوه بازار داخلی بزرگ و وسیع و مناسبی برای بسیاری از محصولات وجود داشته باشد . هرچند امروزه با گسترش تجارت بین المللی و مبادلات بین کشورها کوچک بودن بازارها داخلی یک کشور نمی تواند به میزان گذشته برای تولیدکنندگان محدود کننده باشد اما بزرگ بودن بازار داخلی می تواند امتیاز مثبتی به ویژه برای تولیدکنندگان کالاها و خدمات غیرقابل مبادله به شمار رود و این امکان را برای آنها فراهم کند که از صرفه های ناشی از مقیاس تولید در تولید کالاها و خدمات بهره ببرند. بنابراین به طور بالقوه این امکان برای اقتصاد ایران وجود دارد که به دلیل مقیاس خویش بتواند از زنجیره های تولید کالاها مختلف و روابط پسین و پیشین

محصولات به طور مناسبی بهره ببرد. در حالی که این امکان برای اقتصادهای کوچک با منابع و ظرفیت های محدود وجود ندارد.

□ موقعیت جغرافیایی ایران

ویژگی های خاص ایران مانند داشتن مرزهای وسیع ، دسترسی به آبهای آزاد و قرار گرفتن در مسیر ارتباطی آسیا و اروپا می تواند به عنوان مزیتی بالقوه برای بهبود و رونق تولید محسوب شود. در صورت استفاده مناسب از این ظرفیت ها و فراهم کردن زیرساخت های لازم می توان از این موقعیت جغرافیایی برای ارائه خدمات به کشورهای دیگر در زمینه هایی مانند حمل و نقل استفاده کرد.

همچنین همسایگی ایران با 15 کشور مختلف در مرزهای خاکی و آبی ، فرصت مناسب برای تجارت کالاها و خدمات با این کشورها و حضور در بازارهای آنهاست. بازارهای در حال رشد کشورهایی مانند سوریه ، عراق، افغانستان و کشورهای حاشیه دریای خزر می تواند مقصدی مناسب برای کالاهای تولیدی ایران باشد که می توانند با هزینه حمل و نقل پایین تر از کالاهای سایر کشورها در این بازارها عرضه شوند.

□ دستیابی به فناوری های جدید و بومی و لزوم تجاری سازی آنها

در سال های اخیر به دلیل گسترش پژوهش های دانشگاهی و تلاش های انجام شده در موسسه های تحقیقاتی ، ایران توانسته است در شاخه هایی از دانش جدید و فناوری به دستاوردهای مهمی دست یابد، اما در عصر حاضر تجاری سازی بخش مهمی از فرآیند نوآوری است و عدم استفاده اقتصادی از نتایج تحقیقات باعث هدر رفت انرژی و سرمایه ملی و کاهش انگیزه تحقیق و نوآوری می شود. در همین چارچوب در سیاست های ابلاغی علم و فناوری نیز توجه ویژه ای به حمایت از فرآیند تبدیل ایده به محصول، توسعه صنایع و خدمات مبتنی بر علوم و فناوری های جدید و افزایش سهم علم و فناوری در اقتصاد و درآمد ملی شده است و این تحقیقات می تواند عاملی در راستای رونق و بهبود تولید ملی کشور باشند.

□ زیرساخت های فیزیکی مناسب

وجود زیرساخت های اقتصادی مانند جاده ها و خطوط ریلی ، شبکه برق رسانی و آبرسانی و خطوط تلفن و اینترنت در ایران سبب شده از نظر جایگاه زیرساخت ها در بین 141 کشور در رتبه 69 ام قرار گیرد. این زیرساخت ها می توانند نقش مهمی در مراحل اولیه توسعه فعالیت های اقتصادی به ویژه در مناطق کمتر توسعه یافته کشور داشته باشند و در حقیقت به عنوان پیش نیازهای توسعه فعالیت های اقتصادی مهیا بوده و می توانند نقش موثری در توسعه و بهبود بنگاههای اقتصادی و نهایتاً رونق تولید داشته باشند .

□ وجود منابع طبیعی متنوع و عظیم در کشور

ایران به لحاظ داشتن منابع متنوع و عظیم معادن و نفت و گاز در بسیاری از زمینه های اقتصادی دارای مزیت های فراوانی است که در صورت برنامه ریزی صحیح و توجه به استفاده از این منابع و اتکای به نیروی متخصص داخلی و دانش بومی می تواند ضمن کاهش کاهش وابستگی به خارج و پرهیز از خام فروشی کمک زیادی به رونق تولید بنماید.

□ مهمترین موارد قوت و ظرفیت های اقتصاد ایران برای کمک به رونق تولید

- وجود باورها، تعالیم و تربیت ارزشی و دینی (فرهنگ کار)
- رشد دانش در کشور
- توجه به اهمیت و نقش آموزش و وجود نیروهای جوان و تحصیلکرده
- لزوم توجه به بهبود فضای کسب و کار در کشور
- بازار بزرگ داخلی و در حال گسترش
- همجواری با 15 کشور و دسترسی به بازارهای خارجی
- موقعیت جغرافیایی و قرار گرفتن در مسیر آسیا و اروپا
- دستیابی به فناوری های جدید و بومی و تجاری سازی برخی از آن ها
- زیرساخت های فیزیکی مناسب
- وجود منابع طبیعی متنوع و عظیم در کشور

(2) فرصت های رونق تولید

اتفاقات و رخداد های سیاسی و اقتصادی در سال ۹۷ سبب شد تا کارشناسان مسایل اقتصادی عموماً پیش بینی تیره و تاری از وضعیت اقتصادی سال ۹۸، ارائه کنند اما وقایع سه ماه آخر سال ۹۷ و تغییر روند سیاست گذاری در بعضی از کلیدی ترین متغیرهای اقتصادی به وضوح نشان داد در صورت کنترل بعضی از منابع ریسک (که بیشتریت آنها داخلی هستند) می تواند فرصت های ویژه ای را در سال 98 در اختیار اقتصاد ایران قرار دهد تا جائیکه بیانات اول فروردین ماه 98 رهبر معظم انقلاب بر این موضوع تاکید داشت که سال ۹۸ سال فرصت هاست به شرط آنکه در نقطه ضعف هایی چون "تحریم" و "سوءمدیریت" درجا نزنیم و به آنها به چشم فرصت بنگریم. مثلاً «تحریم می تواند فرصت باشد؛ چرا؟ زیرا تجربه نشان داده است... فشار کاهش درآمد منابع طبیعی، این حسن بزرگ را نه فقط برای ما، [بلکه] برای همه کشورهای مشابه ما دارد که آنها را از وابستگی به این منبع طبیعی، از این تک محصولی بودن، از این اقتصاد نفتی... نجات خواهد داد.» بر همین اساس در ادامه فرصت هایی که ناشی از تحریم می تواند در ترمیم آسیب پذیری ها و رفع ناکارآمدی های اقتصاد نقش

داشته و منجر به رونق تولید شود با استخراج از بیانات مقام معظم رهبری و صاحب نظران مسایل اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته است.

□ ابتکار به جای انفعال

در شرایط کنونی که برخی از دست اندرکاران و مسولان نظام فقط نگاه منفعلانه و تهدید محور دارند و صرفاً نقاط ضعف و آسیب پذیر را می بینند می بایست به نقطه قوتها و فرصتها نیز اهتمام جدی داشته باشند. بطوریکه مقام معظم رهبری سال ۹۸ را نیز سال فرصتهاست به شرط آنکه در نقطه ضعفهایی چون "تحریم" و "سوءمدیریت" درجا نزنیم و به آنها به چشم فرصت بنگریم اعلام نمودند. داشتن منابع طبیعی فرصت بسیار مناسبی است که وابستگی کشور به درآمدهای نفتی را کاهش دهد. اتکاء به منابع داخلی یکی از رهیافتیهای اقتصاد مقاومتی برای نجات اقتصاد نفتی خواهد بود. ظرفیت های معدنی کشور یکی از مواردی است که باید ابتکار عمل داشت. اما امروزه متاسفانه خیلی در این زمینه عقب هستیم و اگر بجای نگاه منفعلانه به بیرون برای جذب سرمایه گذار شرایط استفاده توان داخلی تسهیل و حمایت شود می تواند راهگشای و نجات دهنده اقتصاد نفتی کشور باشد.

□ اعتماد نکردن به غربیها

تجربهای مذاکرات چند سال اخیر ما با کشورهای غربی نشان داد که به هیچ وجه نمی توان به قول و قرار آنها اعتماد کرد. آنها به وضوح نشان داده اند که بر عهد خود پایبند نیستند و به راحتی آن را زیر پا می گذارند. حتی سه کشور اروپایی هم که بعد از خروج یک جانبه ای آمریکا از برجام، در ظاهر همراهی با ایران کرده اند، در باطن، راهبردهای خود را همسو با سیاست های آمریکا کرده و از آن پیروی کرده اند. این البته، اولین تجربه ای ما از تعامل با غرب نبوده و نخواهد بود بطوریکه از دوره قاجارتا دوره جنگ تحمیلی و بعد از آن در دوره تحریم ها و برجام همواره، اروپاییها به ما ضربه زدند. بنابراین براساس فرمایش رهبری عقلانیت سیاسی حکم می کند که چنین افرادی غیرقابل اعتمادند و برای حل مشکلات کشور، نمی توان معطل آنها باقی ماند و دولتمردان سیاست توسعه روابط با کشورهای دوست و همسایه که ارتباط مناسبی با ایران را دارند باید بیش از پیش در دستور کار خود قرار دهند.

□ توجه به ظرفیتهای بی بدیل درون

نقطه ای رهایی و راه حل چشم بستن به بیرون، نگاه به ظرفیتهای بی انتهای درون کشور است. مردم ایران نشان داده اند که هرگاه از آنها کمک خواسته و وارد میدان شده اند، توانسته اند بزرگترین مشکلات را حل کنند. جلوه حضور موفق مردم در شرایط سخت سال های دفاع مقدس و تحریم ها هرگز فراموش شدنی نیست و بارزترین آن را هم می توان در حوادث سیل اخیر کشور در استان های سیل زده با ورود نیروهای مردمی برای کمک به سیل زدگان و آسیب دیدگان مشاهده کرد. چنین سیلی با این مقیاس اگر در بسیاری از کشورها اتفاق می افتاد به مراتب می توانست مخرب تر از وضع کنونی باشد، اما با ورود نیروهای امدادی و مردمی و گروه های جهادی، از

حجم آسیب‌ها به طرز قابل توجهی کاسته شد. در اقتصاد هم می‌توان با به فعلیت رساندن ظرفیت‌های کشور، بسیاری از مشکلات را برطرف کرد. ظرفیت‌هایی همچون نیروی انسانی ماهر و متخصص، منابع طبیعی متنوع و عظیم، ظرفیت جغرافیایی مناسب که در بیانیه گام دوم رهبری نیز بدرستی بدانها اشاره شده است مانند وجود نقدینگی که در صورت مدیریت خوب و تبدیل آن به سرمایه‌گذاری می‌تواند کشور و اقتصاد را شکوفا کند.

□ آمادگی جوان‌ها برای قبول مسئولیت‌ها

اگرچه محور اساسی بیانیه‌ی گام دوم انقلاب و خطاب اصلی رهبر انقلاب در آن بیانیه، جوانان بودند، اما رهبری نظام در اولین روز از اولین سال گام دوم، با صراحت بیشتری از جوانان می‌خواهند که خود را برای پذیرش مسئولیت‌ها آماده کنند. ایشان می‌فرمایند: «جوان‌ها باید شانه‌شان را زیر بار مسئولیت‌های دشوار کوچک و بزرگ بدهند؛ علاج مشکلات کشور این است. ما در گام دوم انقلاب بایستی حرکت کشور را بر دوش جوان‌ها قرار بدهیم همچنان که در گام اول در دوره‌ی انقلاب هم هدایت را امام می‌کرد اما حرکت را و موتور پیشرفت را جوانان روشن می‌کردند، حرکت را آنها به وجود می‌آوردند. امروز تلاش شما و سعی شما این است که استقلال کشور را و عزت کشور را تأمین کنید.» راهبردهای اجرایی مقام معظم رهبری در یکی دو سال اخیر نیز مؤید توجه ویژه‌ی ایشان برای ورود جوان‌ترها به حوزه‌ی مسئولیت‌ها است به طوری که تقریباً تمامی انتصاب‌های دو سال اخیر ایشان، با این رویکرد انجام شده است. لذا با اعتماد کردن به جوانان و سپردن مسئولیت به آنها نه تنها می‌توان از مشکلات و چالش‌های کنونی عبور کرد بلکه می‌توان پایه‌های حرکت و پیشرفت کشور در سال‌های آتی را نیز پی‌ریزی کرد. پس میدان دادن به نیروهای جوان، متعهد و متخصص و کار بلد می‌تواند فرصت بسیار مناسبی باشد برای توسعه و رونق تولید ملی.

برهمن اساس رهبری نظام می‌فرمایند: «عرض کردیم که ۳۳ میلیون [نفر] از جمعیت کشور در سنین کارند؛ یعنی سنّ شان از پانزده سال تا چهل سال است. البته آن کسانی که توانایی کار دارند بیشترند، یعنی از پانزده سال تا ۶۵ سال - که ۶۵ سال را مثلاً دوران از کارافتادگی به حساب می‌آورند - ۵۵ میلیون [نفر] جمعیتند اما آن که جوان محسوب می‌شود و میتواند در میدان کار فعالیت کند، لااقل ۳۳ میلیون نیروی کارند. ما ده میلیون تحصیل کرده‌ی دانشگاهی داریم، نزدیک به پنج میلیون دانشجو داریم؛ اینها ثروت است برای کشور. کسانی که مطلع بودند، به ما اطلاع دادند که تعداد متخصصین مهندسی در کشور ما جزو اولین ردیفهای تعداد مهندسین در کشورهای دنیا - حتی در کشورهای پیشرفته و بزرگ - است؛ یعنی امکانات از لحاظ انسانی، این قدر بسیار است.»

□ وجود سرمایه لازم برای تولید

حجم بلای نقدینگی در جامعه نشان دهنده میزان وجود سرمایه در دست مردم است و چنانچه دولت برنامه کاربردی و مناسبی برای هدایت نقدینگی به سمت کارهای مولد داشته باشد می‌تواند از این تهدید داخلی به نفع رونق تولید فرصت سازی کند. مقام معظم رهبری در همین زمینه می‌فرمایند: «سرمایه؛ یکی از چیزهایی که

برای تولید لازم است، سرمایه است. غالباً گفته میشود که ما سرمایه ی لازم برای اینکه تولیدکننده را بتوانیم به تولید وادار کنیم نداریم؛ بنده این را قبول ندارم. علاوه بر امکانات شخصی که اشخاص خودشان امکاناتی دارند، دولت توانسته است صندوق توسعه ی ملی را به وجود بیاورد... این صندوق برای این است که به بخش خصوصی یعنی به تولیدکننده ی داخلی پول بدهد و به او توانایی بدهد تا بتواند کار تولید را راه بیندازد؛ این شد سرمایه». بنابراین تاکید ایشان مبنی بر وجود سرمایه هم در نزد دولت است و هم مردم و چنانچه این سرمایه ها بدرستی مدیریت و هدایت بشوند برای اقتصاد کشور و تولید راهگشا خواهند بود.

□ وجود ابزار کار پیشرفته در کشور

در شرایط فعلی برخی ها با بهانه جویی از وجود تحریم ها مداوم از کمبود ابزار و ماشین الات پیشرفته در زمینه تولید گله دارند که در پاسخ به این بهانه جویی ها می توان به سخنان رهبری ارجاع داد؛ «ابزار کار؛ بعضی می گویند ما ابزارهای مدرن نداریم، ابزارهای پیشرفته نداریم؛ بنده عرض میکنم:... جوانی که میتواند آن جور موشک درست کند، آن جور هواپیما درست کند، آن جور سلاح نظامی درست کند، سلاح پیشرفته درست کند، دشمن را بترساند، میتواند غنی سازی اورانیوم را از سه ونیم درصد به بیست درصد برساند، این جوان نمیتواند ماشین را برای تولید خودرو یا فلان موضوع دیگر پیشرفت بدهد و پیش ببرد؟ چرا نمی تواند؟ جوان ما توانایی اش را دارد؛ نیروی انسانی ما، مغز متفکر و فعال جوان باسواد و بااستعداد و تحصیل کرده ی ایرانی، آماده است برای این کارها؛ خیلی کارها را می توانیم انجام بدهیم. میدان را باز کنیم برای جوان ها، جوان ها بسیاری از گره های بزرگ و مشکل ما را می توانند حل کنند و باز کنند.

□ گسترش فرهنگ مصرف کالای داخلی و پرهیز از خرید کالاهای خارجی

شرایط تحریمی و بدنبال آن افزایش نرخ ارز و گران شدن واردات برخی کالا در یکی سال اخیر سبب شده تا مصرف کننده داخلی نسبت به مصرف کالای داخلی میل و رغبت بیشتری نشان دهد و خوشبختانه تولیدکننده داخلی نیز تلاش کرده است با حفظ و ارتقاء کیفیت، اسخ مناسبی به اعتماد مصرف کننده داخلی بدهد و در برخی موارد مشاهده می شود حتی فروشگاهها صرفا اقدام به عرضه کالای داخلی نمایند که این خود یک فرصت بسیار عالی است که تولیدکننده را دلگرم به تولید بیشتر کرده است و مصرف کننده داخلی نیز ترجیح می دهد در این شرایط از کالاهای تولید داخل استفاده کند و این یعنی اینکه تحریم یک فرصت بسیار عالی در اختیار اقتصاد کشور قرار داده است تا اعتماد مصرف کننده داخلی به توان تولیدکننده داخلی بیشتر شود از این رو باید قدر این فرصت را دانست و از آن حمایت کرد.

□ حمایت از مهندسی معکوس دانش و تکنولوژی وارداتی

وابستگی امروز تولید داخلی به خارج را می توان در گران شدن ارز و اثر آن در تولید داخلی دید. گران شدن ارز و کمیاب شدن ارز دولتی برای تولید کنندگان، عاملی برای گران شدن انواع کالاهای صنعتی، کشاورزی و دامی شده است. هم اکنون نزدیک به 85 درصد از واردات در ایران، واردات کالاهای واسطه ای و سرمایه ای می باشد

و این نشان از وابستگی بسیار تولید داخلی به خارج دارد. که مهمترین علت این امر پایه گذاری تولید داخلی بر اساس مونتاژ می باشد. و تولید مونتاژی یعنی اتلاف سرمایه های انسانی، اجتماعی و مادی کشور مونتاژ کننده به نفع کشورهای صنعتی برای بقای و منفعت خود حاضر نیستند دانش و تکنولوژی لازم را در اختیار ما به بهانه تحریم قرار دهند. کما اینکه در صنعت خودرو و صنایع نفت و گاز و.. ما شاهد این موضوع هستیم.

به هر ترتیب، دولت می تواند وابستگی تولید داخلی به ماشین ها و تجهیزات خارجی را از بین ببرد. در صورتی وابستگی از بین می رود که دانش داخلی سوار بر تکنولوژی وارداتی شود، و این ظرفیتی است که هم اکنون با وجود نیروهای متخصص، خلاق و تحصیلکرده در کشور وجود دارد و در برخی از صنایع حتی صنایع مهم و راهبردی مانند صنعت نفتو گاز و یا نیروگاه ها توانسته ایم با اتکاء به دانش داخلی و با استفاده از مهندسی معکوس به تکنولوژی روز دنیا دست یابیم و حتی در برخی موارد برتر از تکنولوژی وارداتی باشیم

از این رو فرصت توسعه ی وارداتی تمام شده است و اگر بخواهیم این گونه فکر کنیم که با ورود ماشین ها و تجهیزات پیشرفته می توان به رونق تولید کمک کرد، سخت در اشتباه ایم چرا که در حال حاضر وارد کردن سرمایه های پیشرفته، موازی است با کاهش اشتغال، افزایش وابستگی و اتلاف سرمایه های مادی و انسانی و در یک جمله، خلاصه این گونه می توان گفت که توسعه و بهره وری وارداتی نیست، ساختنی است و از دل توانمندی های یک کشور ایجاد خواهد شد. برای رسیدن به توسعه و به دنبال آن بهره وری باید به هسته ی ناملموس تولید که همان دانش است، دست پیدا کرد؛ این دانش ناملموس، خریدنی نیست و از سویی دست یافتن به آن کافی نیست. باید مراکزى باشد که فرصت تبدیل دانش نظری به نوآوری و خلاقیت را ایجاد کند، مراکزى که می توان آن ها را در قالب شرکت های کوچک مقیاس و فعالیت های تحقیق و توسعه برشمرد. بنابراین تنها راه استفاده از این فرصت حمایت دولت از شرکت های دانش بنیان است که خوشبختانه این دید و عزم در دولت وجود دارد و فرصت مناسبی است برای بومی کردن تکنولوژی وارداتی با هدف رونق تولید.

□ وجود روحیه جهادی در نیروهای جوان تحصیلکرده و متخصص

همانطور که اشاره شد اهمیت رشد دانش در کشور و توجه به سرمایه های انسانی و افزایش بهره وری نیروی کار در کشور به شکل گیری روحیه جهادی در راستای افزایش قدرت مقاومت اقتصادی با حمایت از تولید داخلی، حداقل سازی موانع تولید، افزایش تولید ملی، افزایش صادرات غیر نفتی و .. زمینه ساز تحقق اقتصاد مقاومتی که در دل خود رونق تولید نیز را به همراه دارد خواهد بود و بسی جای امیدواری است که در سال های اخیر تاسیس پارک های علم و فناوری و شرکت های دانش بنیان جلوه هایی از رشد دانش در کشور است. از آن جهت که لازمه دستیابی به رونق تولید، افزایش بهره وری در بخش های تولیدی است و با وجود نقش موثر صنعت و معدن در رشد اقتصادی، اگرچه روند تحولات شاخص بهره وری کل در بیشتر بخشها نزولی است اما با توجه به رشد مناسب دانش در کشور در سال های اخیر توجه بیشتر به افزایش کارایی و بهره وری نیروی کار و سرمایه در بخش های مختلف اقتصادی در تعامل با مراکز علمی بیشتر شده و شاهد ارتباط موثرتری بین بخش

صنعت و معدن با دانشگاهها هستیم و این ظرفیت امکان گسترش بیشتر به عنوان مزیت برای خنثی کردن شرایط تحریمی محسوب و بیش از پیش احساس می شود.

□ افزایش دسترسی ارزی بانک مرکزی علیرغم تشدید فشارهای تحریمی

وقایع مختلف سال ۹۷، به خصوص مسئله تخصیص ارز کالاهای اساسی، به خوبی نشان داد که کیفیت دسترسی بانک مرکزی به منابع ارزی به مراتب از کمیت درآمد ارزی مهم تر است. عدد نسبتاً کوچکی از ارز آزاد به مراتب مهم تر از انبوه درآمد ارزی بلوکه شده است و از این باب ایجاد کانال های حواله ای پایدار نقش مهمی هم در حفظ ارزش پول ملی و هم کنترل نوسانات دوره ای کالاهای خاص دارد.

خوشبختانه بانک مرکزی در زمستان ۹۷ دسترسی های مهم، پایدار و با کیفیتی در حوزه ارزی ایجاد کرده است. دسترسی هایی که به درستی تقریباً تحریم ناپذیر است. شواهد بسیاری نشان می دهد در سال ۹۸ حرکت روی این ریل تازه تسریع خواهد شد. در صورت تکمیل این چرخه و با توجه به مثبت بودن تراز تجاری، حتی تشدید احتمالی تحریم های نفتی هم ریسک چندانی از زاویه تراز تجاری متوجه ارزش پول ملی نخواهد بود. البته مشروط به اینکه ریسک کسر بودجه دولت کنترل شود. ثبات نسبی در بازار ارز و اجرای سیاست های مناسب ارزی از قبیل راه اندازی بازار متشکل ارزی یک فرصت مناسبی است بعلاوه فشارهای تحریمی از سوی بانک مرکزی اتخاذ شده است و در صورت تقویت و حمایت از بازار متشکل ارزی می تواند موجب رونق تولید شود.

□ احتمال بالای افزایشی بودن شاخص تولید کارگاه های صنعتی

اگر چه هنوز این شاخص برای کارگاه های بزرگ و کوچک سال ۹۷ منتشر نشده ولی شواهد بسیاری از مثبت بودن آن در صنایع مشخصی که عموماً کاربردی هستند دارد. تغییر الگوی خرده فروشی به سمت برندهای ایرانی در گروه پوشاک و لوازم منزل از پیش نشانه های بسیار مهم در این زمینه است. این یک فرصت مهم است که باید برای آن برنامه داشت. در واقع تصور آن که می توان برای رشد (و نه صرفاً بقای) همه گروه های صنعت برنامه ای عمومی داشت، از بن غلط است. بعضی صنایع به الگوی مسلط جایگزینی واردات نیاز دارند و بعضی دیگر به الگوی مسلط توسعه صادرات. بعضی درگیر مواد اولیه هستند و بعضی با افزایش نرخ ارز از نعمت فعال شدن اجزای قبلی زنجیره ارزش خود بهره می برند. بخش مهمی از این رونق ناخواسته به استراتژی بانک مرکزی در کنترل نرخ حواله با محدودسازی واردات برمی گردد. از طرف دیگر شرایط بعضی کالاها و صنایع نیاز به روان سازی واردات را نشان می دهد. این وضعیت متناقض تنها یک راه حل دارد: وجود یک برنامه فوری توسعه صنعتی، به نحوی که سیاست ارزی و اولویت بندی روان سازی بر مبنای داده های عملکرد هر صنعت تحت شرایط تحریمی یک سال گذشته و جایگاه آن در پازل توسعه معلوم باشد. مراد از واژه “فوری” طبعاً نه تعجیل در اجرا، بلکه فوریت تدوین چنین استراتژی ای است. حتی اگر ابتدا برای صنایعی که داده های آماده یا زنجیره

ارزش ساده تری دارند استراتژی فوق تکمیل شود و بعد صنایع دیگر به آن اضافه شوند نتایج مثبت مهمی قابل دستیابی است.

□ فرصت‌های تحریم در حوزه مالی و بانکی

تحریم گسترده نظام مالی و بانکی ایران، در کنار ایجاد مخاطرات، فرصت‌های قابل توجهی را هم به صورت بالقوه برای کشور ایجاد می‌کند؛ البته این فرصت‌ها صرفاً در صورت اقدام فعالانه سیاست‌گذاران پولی و بانکی کشور، بالفعل خواهند شد.

در بحث تحریم حوزه مالی و بانکی یکی از مهم‌ترین فرصت‌ها، طراحی یا استفاده از سامانه‌های پیام‌رسان مالی موازی سوئیفت است. این اقدام اولاً رصدپذیری مبادلات مالی ایران توسط وزارت خزانه‌داری آمریکا را رفع می‌کند ثانیاً پایداری فرآیند نقل و انتقال وجوه بین‌المللی در مقابل شوک‌های تحریمی آمریکا را افزایش خواهد داد. نظام بانکی کشور تاکنون در حوزه پیام‌رسانی مالی، به شکل انحصاری از یک پیام‌رسان (سوئیفت) استفاده کرده است. رویکرد ایجاد انحصار در هر حوزه‌ای می‌تواند مشکل‌آفرین باشد؛ در این بخش نیز چنین اتفاقی رخ داده است. تمرکز صرف بر سوئیفت، مانع از ایجاد پیام‌رسان‌های متکثر در حوزه بانکداری بین‌المللی شده است. راهکار حل مشکل سوئیفت، تنوع‌گرایی است و باید بجای تکیه بر یک ابزار، از چندین پیام‌رسان به‌طور همزمان استفاده کرد.

در بحث بانکداری بین‌کشوری نیز پیشنهاد‌های اصلاحی متعددی قابل طرح است که عبارت‌اند از: استفاده از اتاق پایاپای خصوصی، استفاده از روش نهاد ثالث و استفاده از روش حساب‌های متقابل (پیمان پولی دوجانبه). تاکنون کشورهای مختلفی از این بستر برای توسعه تجارت، سرمایه‌گذاری و ذخیره‌سازی خود استفاده کرده‌اند. افتتاح حساب‌های متقابل بین بانک‌های تجاری نیز یکی از ابزارهای اولیه در سیستم بانکداری سنتی بوده است. پیمان‌های دوجانبه پولی یا حساب‌های متقابل هم می‌تواند در سطح بانک‌های مرکزی و هم در سطح بانک‌های تجاری انجام شود، اما چنانچه بین بانک‌های مرکزی امضاء شود، ضریب تأثیر بالاتر و سقف پایاپای روزانه بانکی حالت حداکثری خواهد داشت. از این‌رو، بر استفاده از روش حساب‌های متقابل بین بانک‌های مرکزی تأکید بیشتری می‌شود.

مهم‌ترین ویژگی روش حساب‌های متقابل این است که نهاد یا کشور ثالثی بین تراکنش‌ها وجود ندارد که قادر باشد محدودیتی ایجاد نماید. این نوع انتقال بین‌بانکی صرفاً تابع اراده سیاسی کشور مقابل است و با توجه به حجم تجارت با شرکای عمده تجاری ایران، می‌توان از این ابزار بهره‌برداری بیشتری کرد. در نهایت برقراری روابط کارگزاری بین‌المللی با نهادهای مالی طرف تجارت و بر اساس ویژگی‌هایی که شرح آنها در این یادداشت نمی‌گنجد، می‌توان بسیاری از نقل و انتقال وجوه مالی مرتبط با تجارت را تسهیل نمود.

□ فرصت‌های تحریم در حوزه مالیه عمومی

حساسیت زیاد بودجه دولت به درآمدهای نفتی و نبود ضربه‌گیر مالی یکی از مجاری آسیب‌پذیری در اقتصاد ملی است که این شکنندگی، مجال را برای تأثیرگذاری تحریم‌های اقتصادی فراهم می‌کند. جهت مقابله با اثرگذاری تحریم‌ها بر بودجه دولت در دو حوزه کلی می‌توان پیشنهادهای کاربردی ارائه کرد.

حوزه اول راهکارهای افزایش درآمد مالیاتی دولت است؛ در این حوزه نیز پیشنهادهای کاربردی عبارتند از: مالیات بر مجموع درآمد، مالیات بر عایدی سرمایه، مالیات بر ارزش زمین، جلوگیری از فرار مالیاتی با استفاده از پایگاه‌های داده‌های اقتصادی، مالیات بر سود سپرده و مالیات بر خانه‌های خالی، ساماندهی معافیت‌های مالیاتی و...

حوزه دوم نیز راهکارهای کاهش هزینه است؛ پیشنهادهای این حوزه عبارتند از: شناسایی بسترهای موازی‌کاری و حذف آن‌ها، بودجه‌ریزی بر مبنای صفر تعدیل شده و حذف مواردی که جزء وظایف دولت نیست، ساماندهی نحوه فعالیت صندوق‌های بازنشستگی، ساماندهی برنامه‌های حمایتی، جدیت در واگذاری و مشارکت با بخش خصوصی در طرح‌های عمرانی، هموارسازی تخصیص اعتبارات و عدم ایجاد تعهد مازاد بر بودجه قابل اختصاص و...

□ فرصت‌های تحریم در حوزه تجارت خارجی

در حوزه تجارت خارجی، در کنار مخاطرات و محدودیت‌های ناشی از تحریم، فرصت‌های متعددی به صورت بالقوه پدید آمده است که تنها با برنامه‌ریزی و هماهنگی بین سازمانی می‌توان این فرصت‌ها را به فعلیت درآورد. بخشی از فرصت‌های این حوزه عبارت‌اند از: هماهنگی نظام تجاری با نظام ارزی (یکی از راهبردهای مهم در این رابطه، تأمین نیازهای وارداتی، از کشورهای مقصد صادرات کالاهای ایرانی است)، ساماندهی موازی‌کاری و ضرورت اتصال سامانه جامع تجارت ایران و سامانه جامع گمرکی، راه‌اندازی سامانه‌های رهگیری کالا در کشور، ساماندهی واردات به مناطق آزاد (به این معنا که مجوزها و مشوق‌های وارداتی به این مناطق صرفاً باید منحصر به فعالیت‌های تولیدی باشد) و در نهایت استفاده از ظرفیت‌های صادراتی به تبع افزایش نرخ ارز از طریق رفع موانع تولید داخلی.

□ فرصت‌های تحریم در حوزه مدیریت بازار ارز

در اقتصاد ایران به تبع تحریم‌های اقتصادی و وضع محدودیت بر دسترسی به درآمدهای نفتی، مهمترین اهرم ثبات در نرخ ارز (درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت و فرآورده) دچار مشکل شد و در نتیجه بازار ارز دستخوش نوسان‌های گسترده شد. نابسامانی در بازار ارز، سیاست‌گذاران این حوزه را بر آن داشت که اصلاحات ساختاری در این حوزه اعمال کنند. ساماندهی بازار غیرمتشکل ارزی و بهبود مدل مداخله بانک مرکزی، محدودیت بر سقف تراکنش‌های پایانه‌های فروش (POS)، مدیریت ارز گردشگری و برنامه‌ریزی برای جلوگیری از خروج سرمایه و در نهایت جلوگیری از جریانات مالی غیرشفاف به طور خاص ساماندهی برخی از ابزارهای

مالی غیرشفاف نظیر چک های تضمینی، حساب های بانکی اشخاص نامشخص و پایانه های فروش (POS) بدون هویت ثبت شده مصادیقی از اقدامات اصلاحی در بازار ارز به شمار می روند که توانسته است تا حدودی از نوسانات کاذب جلوگیری کند در صورتی که اگر شرایط تحریمی وجود نداشت بعید بود سیاست گذاران بانک مرکزی به راحتی حاضر به انجام این اقدامات بشوند لذا در این شرایط که برنامه های نظارتی و اجرایی بانک مرکزی توانسته است تا حدودی از خروج بی حساب و کتاب ارز به بهانه های مختلف از جمله واردات کالاهای اساسی و واسطه ای سرمایه ای و سرمایه گذاری در موارد غیرمولد برای کشور در خارج از ایران جلوگیری کند فرصت مناسبی است برای حمایت از تولیدکننده واقعی برای واردات مواد اولیه و کالاهای سرمایه ای واسطه ای و به اعتقاد کارشناسان این روند حتی در زمان غیرتحریم نیز می تواند کارگشا باشد.

□ جمع بندی

اتفاقات و رخدادهای اقتصادی و سیاسی در سال 1397، سبب شد تا تحلیلگران مسایل اقتصادی سال 1398 را سال سختی برای اقتصاد و مردم پیش بینی کنند. وجود مسایلی همچون رکورد سنگین بر بخش تولید به بهانه کنترل تورم از سوی دولت در سال 1397 و تسری آن به سال 98، خروج آمریکا از برجام و تشدید تحریم ها و افزوده شدن بخش های دیگر اقتصادی از قبیل پتروشیمی، فولاد و .. عدم تمدید معافیت کشورهای خریدار نفت و تلاش برای به صفر رساندن فروش و صادرات نفت ایران، ارائه بودجه انقباضی از سوی دولت به مجلس شورای اسلامی، وجود نشانه هایی از کسری بودجه، تحمیل هزینه های ناخواسته ناشی از سیل اخیر در چندین استان و کاهش رشد اقتصادی از جمله مهمترین چالش های پیش روی اقتصاد ایران در سال 98 اعلام شده است.

در حالیکه کارشناسان و برخی دولتمردان در سال 97 نگران چالش های پیش روی اقتصاد ایران در سال 98 بودند مقام معظم رهبری در انتخاب شعار سال 98 همانند سنت حسنه سال های قبل که در آغاز هر سال اعلام می فرمایند و این شعار در بردارنده ضرورت ها، حساسیت ها، چالش ها و تبیین چشم انداز پیش رو در سال آتی است، با احاطه به مسائل داخلی و خارجی، ضرورت ها، باید ها و الزامات پیش رو و متناسب با کارشناسان و دقت در اوضاع و احوال کشور، میزان پیشرفت ها و آسیب های پیش روی جامعه، حوادث تلخ و شیرینی که در منطقه رخ داده و حتی شرایط و اوضاع بین المللی سال ۱۳۹۸ را به عنوان سال «رونق تولید» نامگذاری کردند و در تشریح مسائل اقتصادی پیش روی کشور در سخنرانی نوروزی در حرم مطهر رضوی، تحریم ها را از جنبه ای به عنوان فرصت برای اقتصاد دانستند و در تشریح آن فرمودند: «هم تحریم می تواند فرصت باشد و هم مشاهده ای این ضعفها و نقصها میتواند برای ما تجربه های گران بهایی برای آینده و برای مدیریت سالهای بعد کشور به وجود بیاورد؛ هر دوی اینها میتواند فرصت باشد.» تاکید ایشان بر رونق تولید ملی به عنوان راهکار حل مشکلات اقتصادی کشور متوجه کسانی است که راهکار حل مشکلات کشور از جمله مشکلات اقتصادی را در توجه به بیرون و دولت های خارجی می دانند.

از طرفی بر کسی پوشیده نیست که اقتصاد ایران به دلیل دسترسی به درآمدهای ارزی ناشی از صادرات نفت، مبتلا به مجموعه‌ای از شکنندگی‌ها و ناکارآمدی‌ها شده و به نظر می‌آید تحریم‌های اقتصادی می‌تواند برای اقتصاد ایران به منزله فرصتی باشد تا این چالش‌ها ترمیم شده و عملاً تهدید تحریم، تبدیل به فرصتی برای اقتصاد ایران شود. کما اینکه در دوره اول تحریم‌های همه‌جانبه علیه اقتصاد ایران، تحریم بنزین، فرصتی برای خودکفایی ایران در تأمین این کالای استراتژیک فراهم کرد و در نتیجه، تحریم بنزین به طور کلی از دستور کار وزارت خزانه داری آمریکا خارج شد.

ابتکار به جای انفعال، اعتماد نکردن به غربی‌ها، توجه به ظرفیت‌های بی‌بدیل درون، آمادگی جوان‌ها برای قبول مسئولیت‌ها، وجود سرمایه لازم برای تولید، وجود ابزار کار پیشرفته در کشور، گسترش فرهنگ مصرف کالای داخلی و پرهیز از خرید کالاهای خارجی، حمایت از مهندسی معکوس دانش و تکنولوژی وارداتی، وجود روحیه جهادی در نیروهای جوان تحصیلکرده و متخصص، افزایش دسترسی ارزی بانک مرکزی علیرغم تشدید فشارهای تحریمی، احتمال بالای افزایشی بودن شاخص تولید کارگاه‌های صنعتی، فرصت‌های تحریم در حوزه مالی و بانکی فرصت‌های تحریم در حوزه مالی عمومی، فرصت‌های تحریم در حوزه تجارت خارجی، فرصت‌های تحریم در حوزه مدیریت بازار ارز از مهمترین فرصت‌های پیش روی اقتصاد کشور است که در صورت مدیریت درست و حداکثر استفاده از توان داخل و اتکاء به بیرون می‌تواند موجب تحقق شعار رونق تولید شود.

استفاده لذا برای بهره‌گرفتن از این فرصت‌ها، ابتدا باید به نقاط قوت و مزیت اقتصاد کشور پرداخت. مزیت‌های نسبی بالفعل و بالقوه اقتصاد ایران که در صورت تغییر رویکرد مدیریتی و انسجام در تصمیمات و رفع موانع و تسهیل شرایط، می‌تواند جنبه‌های تهدید تحریم را به فرصت تبدیل کند. وجود باورها، تعالیم و تربیت ارزشی و دینی (فرهنگ کار) رشد دانش در کشور، توجه به اهمیت و نقش آموزش و وجود نیروهای جوان و تحصیلکرده، لزوم توجه به بهبود فضای کسب و کار در کشور، بازار بزرگ داخلی و در حال گسترش، همجواری با 15 کشور و دسترسی به بازارهای خارجی، موقعیت جغرافیایی و قرار گرفتن در مسیر آسیا و اروپا، دستیابی به فناوری‌های جدید و بومی و تجاری سازی برخی از آن‌ها، زیرساخت‌های فیزیکی مناسب، وجود منابع طبیعی متنوع و عظیم در کشور، ثبات امنیت مهمترین نقاط قوت و مزیت‌های اقتصادی و سیاسی کشور هستند که در صورت وجود عزم و اراده جدی در مسئولین و مقامات کشور و تغییر زاویه نگاه به مقوله تحریم، می‌تواند تهدید تحریم را به فرصت تبدیل کند.

□ منابع و فهرست؛

پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری <http://farsi.khamenei.ir>

پایگاه اطلاع رسانی حوزه <https://hawzah.net>

سایت خبری تحلیلی جام نیوز <http://www.jamnews.com>